

Další ze zahraničních příspěvatelů sborníku, Tadeusz Fitych z Vratislavy, je autorem rozsáhlé prosopografické studie *Przedstawiciele włoskiego rodu Lancellottich zaangażowani w życie Kościoła i w rozwój nauk w okresie od XVI do XVIII w.*, v níž představuje rod Lancellotů v církevních službách, řeholním životě i jako reprezentanty tehdejšího vědeckého života.

Církevnímu školství jsou věnovány hned tři příspěvky. Ivo Prokop obsáhle pojednal o kněžském vzdělávání od nejstarších, tedy apoštolských dob a poté svou pozornost zaměřil k pražskému semináři (*Vznik kněžského semináře se zvláštním přihlédnutím k dějinám pražského arcibiskupského alumnátu do roku 1783*), Václav Bartůnek se věnuje studiu teologie u piaristů (*Výuka teologie v piaristickém řádu v době baroka s přihlédnutím k českým zemím*), Miloš Kouřil výuce církevních dějin na teologické fakultě v Olomouci (*Učitelé církevních dějin na bohoslovecké fakultě v Olomouci*, příspěvek je doveden do dob A. A. Neumanna a výše zmíněného obobí raného novověku se pouze dotýká).

Na půdu umělecké historie nás zavádí Miloslav Pojsl ve stati *Cyrilometodějská ikonografie barokního Velehradu*, v níž na základě narativních pramenů staroslověnských, latinských i staročeských rozebírá barokní vrstvu cyrilometodějské výzdoby velehradského chrámu.

Ondřej Bastl přiblížil nejsmutnější kapitolu z dějin nejstaršího českého kláštera, svatojiřských benediktinek, a to jejich zrušení za josefinských reforem (*Zrušení kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě v roce 1784*).

Období středověku, raného novověku i doby nové pak spojuje článek Mlady Mikulicové, spolumentorky sborníku a překladatelky většiny anglických resumé, který nám přibližuje anglická poutní místa i poutní spiritualitu (*Poutní místa v Anglii*).

Na stranách 602–604 přinesl Petr Kubín bibliografii prací profesora Kadlece od roku 1990 do současnosti (s patřičným odkazem na jednu z bibliografií do roku 1989). Zde můžeme snadno zjistit, že první číslo sborníku, jehož nejnovějším svazkem jsme právě listovali, pomáhal prof. Kadlec uvádět do života hned dvěma příspěvky. Čtvrtý svazek o úctyhodném počtu více než 600 stran byl k jeho počtě připraven pracovníky jeho mateřské fakulty, kteří se také v důstojné míře zasloužili o náplň sborníku. A tak je panu profesoru dopřáno zakusit tíhu vlastního ovoce.

Helena Krmíčková

Nový pohled na stěhování národů

Ad: Jarmila Bednaříková: *Stěhování národů*. Vyšehrad, Praha 2003, 416 stran.

Vzhledem k naší geografické poloze je vcelku pochopitelné, že období stěhování národů se těší značné pozornosti především mezi archeology. Česká historiografie mu ovšem věnuje již podstatně méně pozornosti. Tuto mezeru pozoruhodným způsobem zaplňuje v nakladatelství Vyšehrad právě vydaná kniha *Stěhování národů* Jarmily Bednaříkové. Autorka, která působí na Masarykově univerzitě v Brně, ve své pedagogické činnosti i odborných badatelských zájmech spojuje svět řecko-římské antiky s dobou stěhování národů, která zásadním způsobem přispěla k jeho transformaci ve středověkou společnost. Třebaže její pozornost se obrací především ke Germánům, s menší erudicí se věnuje i takovým etnikům, jako byli např. Sarmaté a Hunové. Dokladem tohoto jejího vytrvalého a hlubokého zájmu nejsou jen specializované univerzitní semináře, dlouhá řada časopiseckých studií a dokonce i připravovaný historický román, ale rovněž úvodem zmíněná kniha. Hloubka pohledu, věcná i formální pečlivost a důkladnost, tak charakteristická pro knižní produkci Vyšehradu, jsou i určujícími rysy této knihy. Jako by na širokém plátně v ní autorka líčí a promítá dramatické „stýkání s potýkání“ řecko-římské antiky se světem „barbarů“ od 3. stol. po Kr. až do století osmého, ovšem s občasnými zcela opodstatněnými exkurzy po proudu času i proti němu.

Po úvodní kapitole *Stav římské říše v pozdně antickém období*, v níž podává detailní politickou, ekonomickou i sociální analýzu období dominátu, následuje sice méně obsáhlá, ale neméně obsádná kapitola *Romanitas et Christianitas*, v níž si všímá vztahu idejí římské státnosti a křesťanství, které od počáteční konfrontace dospěly postupně až k vzájemné koexistenci, nejednou přecházející až ve ztotožnění. V následujících kapitolách se již na scéně objevují jednotlivé „barbarské“ kmeny,

kteř se významně zapsaly do posledního dějství římské historie i následné doby stěhování národů (Hunové, Vizigóti, Ostrogóti, Vandalové, Frankové, Anglové, Sasové, Burgundi, Durynkové, Bavoři). Zvláštního uznání si zaslouží skutečnost, že autorka nezapomíná ani na méně známá a nejednou opomíjená etnika (Gepidové, Herulové, Skirové, Rugiové, Frýzové).

V těchto kapitolách si autorka všímá tří základních fenoménů – proměny kmenové společnosti ve feudální středověký stát, christianizace příslušných etnik a jejich vztahu k pozdní římské říši. Objevnost autorčina pohledu spočívá mimo jiné i v tom, že vedle obvyklé politické, sociální a ekonomické analýzy poodhaluje i roušku mentálního světa příslušných etnik a sleduje, jak křesťanství proměnilo jejich duchovní postoje, aspirace a etické představy. Na jedné straně upozorňuje na jistou povrchnost ve vztahu ke křesťanství, které bylo nejednou přejato buď jen z pragmatických politických důvodů nebo jako náboženství „silnějšího a úspěšnějšího boha“, na druhé straně její pozornost neunikají ani projevy upřímné zbožnosti a zásadní etické proměny, jakož i obohacující úloha příchozích etnik ve vztahu k odkazu upadající západořímské říše. Autorka na několika místech upozorňuje na fakt, který v podstatě můžeme číst mezi řádky celé její knihy, totiž že tzv. barbaři spíše než pouhými ničiteli byli jeho dědici a pokračovatelé, kteří jej nejednou tvořivě rozvíjeli v novém sociálně-kulturním kontextu.

Důkladná znalost pramenů jak archeologických, tak písemných (o čemž svědčí hojně citace), germánských mytologických a náboženských představ, křesťanské teologie, církevních reálií i nejnovější sekundární odborné literatury (o čemž pro změnu svědčí imponující bibliografický přehled v závěru knihy) ve spojení s čtivým stylem prozrazujícím zkušenou autorku vytvářejí tak z knihy Jarmily Bednařkové skutečně zásadní publikaci v daném oboru, kterou s potěšením uvítá každý odborník i poučený laik. A díky pečlivé úpravě, bohatství mapek i černobílých a barevných příloh se tak kniha dostává ke čtenáři v podobě nejen názorné, ale i nanejvýš estetické.

Lubor Kysučan

